

19 ¹²²⁵(1) Bement Jerikóba ¹²²⁶, és ment keresztül rajta. ¹²²⁷(2) És íme, egy Zakeusnak nevezett férfi, aki a vámosok feje volt, és gazdag is, ¹²²⁸(3) igyekezett meglátni Jézust, hogy ki [és miféle] lehet, a tömeg miatt azonban nem volt képes, mert kistermetű volt. (4) [Ezért] előrefutott, és felmászott egy eperfügefára ¹²²⁹, hogy meglássa őt, mert arra ¹²³⁰ kellett áthaladnia. (5) Amikor (a) Jézus odaért arra a helyre, feltekintett, és ezt mondta neki: „Zakeus, sietve szállj le, mert ma a te házában kell ¹²³¹ megszállnom ¹²³²!” (6) [Ő] sietve leszállt, és örömmel vendégül látta ¹²³³. (7) És amikor [ezt] meglátták, mind nagyon zúgolódtak ¹²³⁴, mondván: „Bűnös emberhez ¹²³⁵ ment be, hogy megszálljon [nála]!”

¹²²⁵ Az itt következő történet Lukács „saját anyagába” tartozik, akárcsak – például – az „irgalmas samaritánus”, a „tékozló fiú”, a „hütlén sáfár” vagy a farizeus és a vámos példázata (10,30-35; 15,11-32; 16,1-9; 18,9-14).

¹²²⁶ Jerikó fontos vámállomás volt az Arábia felé vezető úton (vö. még Mk 627). Jézus szempontjából az új, fontos missziós területre, Jeruzsálembé való bevonulás kiindulópontját jelentette.

¹²²⁷ Elképzelhető, hogy a 2-4. v. fügefára mászási története kitalált díszítmény, és ebben az esetben krisztológiai célzatú csodalegendára utal az, hogy „az Úr” név szerint ismeri és szólítja meg azt, akit előzőleg sosem látott. De joggal feltételezhetünk reális eseményt is (emellett szól, hogy a hagyomány konkrét személy- és helységnevet őrzött meg): Kíséretével Jézus elvonul (ha nem is egy fügefá, hanem) a fővámos (nyilván nagy és elegáns) háza előtt. Környezete alighanem kérdés nélkül is közli vele, kinek a háza az, és nehézség nélkül megtudhatja tőlük a tulajdonos nevét is (ki ne ismerte volna őt Jerikóban?). Zakeus feltehetően a ház lapos tetején áll (vö. 107. és 708. láb.), kíváncsiskodva, vajon kit, miféle „messiást” vetett arra a sors. Ez a helyzet adhatta Jézusnak az indítást „akciójához”. (Lk 9,9 szerint Heródes is kíváncsi volt rá, de ő ülve maradt palotájában, és nem tett lépéseket annak érdekében, hogy megláthassa; amikor ez bekövetkezett [23,8], már késő volt.)

¹²²⁸ Fővámszedő az lehetett, aki a legnagyobb összeg beszolgáltatását ígerte megbízóinak, a megszálló rómaiaknak, akiktől a vámszedés hivatalát bérelte. Ő aztán alkalmazottai, az egyszerű vámosok segítségével hajtotta be a vámokat, akik persze könyörtelen zsarolással, túlzott összegeket követeltek (vö. 1246. láb.). Zakeus is csak így gazdagodhatott meg. Ezeket figyelembe véve nemcsak kizsákmányolónak, hanem kollaboránsnak is számított, mint általában a vámosok.

¹²²⁹ „Szikomorfa”: nem azonos a 17,6-ban említett „eperfával”, sem a 13,6-7-ben és a 21,29-ben említett „fügefával”; ez is a fűgének egyik fajtája, de rosszabb minőségű termést ad, és a levele olyan, mint az eperféé.

¹²³⁰ A görögben hiányos kifejezés: „azon [az úton]”.

¹²³¹ Jerikóban már a koldusok is tudják, hogy Jézus „Dávid fia”, azaz a várt „messiás” (Lk 18-38-39). Ezért Jézusnak most már tettekkel, jelszerűen, jelképes próféta cselekedettel (ld. Mk 639, 654 és 656, ut. bek.) is meg „kell” hirdetnie *valódi* programját, ami nem más, mint hogy *megkeresse* „Izrael házának” *elveszett* juhait (vö. Mt 15,24; Lk 15,3-4!), mégpedig Isten korlátlan szeretetének *ingyenes* felkínálásával (Mk 2,17b). A fővámoshoz látogatással ezt teszi meg, mert „*ma*”, itt és most kezdődik „harca Jeruzsálemért”, a nép legfőbb vallási vezetőinek megnyeréséért (ld. Mk 604, 4. bek., d/ pont).

¹²³² Szó szerint: „maradnom”, de a „vendégül látta” (6. v.) és a „megszálljon” (7. v.) miatt (is) egyértelmű ez a jelentés.

Az, hogy Jézus a „tisztátalan” és mindenki által megvetett vámoshoz tér be szállásra, minden kétséget kizáróan mutatja, hogy teljes *emberi* közösséget vállal vele, vö. 948. láb., amiből egyáltalán nem következik, hogy egyetért a tetteivel, vö. 762. láb. Ez a bekövetkező általános zúgolódás egyik oka (vö. Mk 2,16; Lk 7,34; 15,2; 18,11).

(Ezt a vámosokkal, bűnösökkel való közösségvállalását még jobban aláhúzta az, amikor Jézus *saját* házában ült egy asztalhoz velük, ld. 947. láb. – Ez az „egy asztalhoz ülés” az ő „térítői módszere”, amelyhez kezdettől mindvégig hű maradt.)

¹²³³ Vö. Lk 10,38 és Mk 513.

¹²³⁴ Tekintettel a vámosokkal kapcsolatos korabeli közfelfogásra (vö. 1176. láb.), ez a zúgolódás teljesen érthető, a népnúzó, népellenesség, gazdag fővámos esetében pedig különösen is (ld. 1228. láb.; vö. 5,30; 15,2). Zúgolódásuk azt jelenti, hogy valamennyien – a tanítványok, Jézus tágabb kísérete s a jerikóiak egyaránt – tökéletesen megértették Jézus gesztusának forradalmi jelentőségét (ld. 1232. és 1240. láb.).

¹²³⁵ Szó szerint: „férfihez”.

¹²³⁶(9) [Erre] (a) Jézus ezt mondta rá vonatkozóan¹²³⁷: „Ma¹²³⁸ jött el¹²³⁹ a megmentés [napja] e ház számára, mivelhogy ő is Ábrahám fia¹²⁴⁰”.

¹²³⁶ Az egész történet igazi logikája és tényleges értelme csak akkor tárul fel, ha felcseréljük a 8-9-10. v. sorrendjét, és helyreállítva az „eredeti” rendet, a 8. verset a 9-10. után helyezzük el. Ekkor kristálytisztá az események menete és „teológiája”: 1. Jézus semmilyen feltételt nem szabva felkínálja Zakeusnak a „megmentést”, azon az alapon, hogy bűnös volta ellenére ő is „Ábrahám fia” (és ezt demonstrálja is azzal, hogy szállásra tér be hozzá), 2. Zakeus örömeiben elhatározza, hogy „megtér” (és ezt demonstrálja is jóvátételi ígéreteivel). – Vagyis ebben az esetben Zakeus „megtérése” az „üdvösség” ingyenes felkínálásának *következménye* (vö. 1248. láb.).

A 8-9-10-es sorrenddel viszont Lukács azt a benyomást kelti, hogy 1. jótetteinek felsorolásával Zakeus a zúgolódók szemrehányása ellen védekezik, mely szerint ő bűnös ember, 2. Jézus azért jutalmazza „üdvösséggel” Zakeust, mert már megtért. – Vagyis ebben az esetben Zakeus „megtérése” az „üdvösség” elnyerésének *feltétele*.

Ezzel azonban Lukács csak arról tesz bizonyosságot, hogy egyáltalán nem érti Jézus szellemiségét és viselkedését, és hogy ő is a zúgolódók oldalán áll, mert úgy gondolja, hogy a bűnösöknek büntetés jár, a jóknak jutalom, tehát „előbb a megtérés, aztán az üdvösség”.

Állításunkat a következők támasztják alá: a) Lukács feketén-fehéren igazolhatóan másutt is végrehajtott ilyen jellegű változtatást annak érdekében, hogy saját, Jézuséval ellentétes teológiáját vigye bele a szövegbe – mégpedig *ugyanebben* a témában! Az 5,29-32-ben két helyen is megváltoztatta a számára adott Márk-szöveget (2,15-17): a vámos Lévivel való étkezést Jézus házából áthelyezte Lévi házába, illetve Jézus mondását („Nem azért jöttem...”) kiegészítette a „megtérésre” kifejezéssel. Ezáltal „feje tetejére állította a dolgot”: nála nem Jézus lát vendégül kiteszített *bűnösöket*, hanem a *már megtért* vámos, Lévi ad lakomát az ő tiszteletére, illetve Jézus nem Isten *ingyenes*, feltétel nélküli jóságát hirdeti, hanem *megtérésre* szólítja fel a bűnösöket (ld. Mk 75, 81). b) Jézusnak Zakeusról mondott, de *a zúgolódókhoz* intézett szavai („Ma jött el a megmentés napja...”, 9. v.) Lukács vers-sorrendjében – nyelvtanilag egyenetlenül, s nagyon zavaróan – *Zakeusra* irányulnak. (Teljesen logikus, hogy a fordítók „elcsábulnak”, és a *prosz auton*-t úgy értik: „neki”, ld. köv. láb.) c) Az elveszettek megmentéséről szóló mondás („Az emberfia ugyanis azért jött...”, 10. v.) teljesen céltalan, ha Zakeus már megtért, és Jézus jutalmul tanúsít jóindulatot iránta. d) A versek sorrendjének teológiai szándékú felcserélését nemcsak Lukácsnál érhetjük tetten: Márk hat (!) alkalommal élt ezzel az eszközzel (3,22.21; 6,43.42; 8,8b.6d.7.8a; 9,50a-b.49; 12,41-44.40; 14,25.23-24).

¹²³⁷ A legtöbb fordításban: „neki”. Csakhogy Jézus szavai nyilvánvalóan *nem* neki szólnak (miért is szólna hozzá egyes szám harmadik személyben?), hanem a 7. versben említett zúgolódóknak. A „neki” tehát egyszerű fordítási hiba: nem veszik figyelembe, hogy a *prosz*-nak nem csupán „-hoz, hez, -höz, -ra, -re, felé” jelentése van, hanem – egyebek mellett – „valamire tekintettel, valamire nézve, valamire vonatkozóan, valamivel kapcsolatban, valamit illetően” is – amint ez teljesen kézenfekvő Lk 12,41-ben és 20,19-ben is.

¹²³⁸ Vö. Lk 4,21! Jézusnak meggyőződése, hogy általa „elérkezett”, „itt van” Isten országa (Mk 1,15; Lk 10,23-24) – persze ebben az értelemben csak mint *lehetőség, ajánlat*, (a szó legtagabb értelmében – gyógyulás, megtérés, „megigazulás”, „örök élet” – vett) „üdvösség” felkínálása (vö. pl. 1125-1126. láb.) és Mk 574-575).

¹²³⁹ Szó szerint: „történt meg, lett”.

¹²⁴⁰ Azaz: „Ábrahám népéhez tartozik” (ld. Mk 471; vö. Lk 13,16: „Ábrahám leánya”), forradalmi jelentőségű értelme pedig, tekintettel a korabeli közfelfogásra: „Ő is Izrael népének *egyenjogú* tagja – bár »bűnös« vámos” (vö. 5,30; 7,34; 15,2; 942. és 830. láb.). És ahogy a szövegösszefüggés egyértelműen mutatja („Ma jött el a megmentés... , *mivelhogy*...”), ez azt is magában foglalja, hogy – *nem* „érdemeiért”: megtéréseért és bőkezű jóvátételéért, hanem – „alanyi jogon”, egyszerűen mint embernek *jár neki* is a „megmentés”, *az „üdvösség”* felkínálása, amit Jézus szállásvétele jelképez! (Sőt! Jézus szellemében azt is mondhatjuk, hogy neki ez „fokozottan” jár, mert az ő szándéka szerint Isten országa elsősorban „az ilyenek”, a megvetettek, a kiközösítettek, – a gazdagságuk ellenére is – a társadalmi ranglétra alján állók számára van itt, ld. Mk 573).

Jézus ezzel a tételével – és a 10. versben elhangzott szavaival? – igazolta „törvényszegő” eljárását. Tételének elvi alapját három példabeszéddel világította meg a 15. fejezetben, ld. 949. láb.).

(10)¹²⁴¹ *Az emberfia ugyanis azért jött el, hogy felkutassa és megmentse az elveszettet.*¹²⁴² (8)
Zakeus pedig előállt, és ezt mondta az Úrnak¹²⁴³: „Nézd, vagyonom felét¹²⁴⁴ uram¹²⁴⁵, a
szegényeknek adom, és ha valakitől kizsaroltam¹²⁴⁶ valamit, négyszeresét¹²⁴⁷ adom
vissza.”¹²⁴⁸

---

¹²⁴¹ Bár tartalma teljesen hitelesen jézusi, bizonytalan, hogy ez a kijelentés ekkor hangzott-e el. Már az „ugyanis” (*gar*) kötőszó használata is kételyt ébreszt (ld. Mk 523), aztán a kijelentés általánosító jellege, és végül az, hogy ezzel kétszeres indoklást kap Jézus eljárása (9. v.: „mivelhogy...”, 10. v.: „ugyanis...”), noha a 9. versbeli indoklás önmagában is elégséges lenne. Ennek ellenére ezt a második indoklást nem nevezhetjük fölöslegesnek, mert új tartalmat hoz (ld. köv. lábj.).

¹²⁴² Jézus megmondja zúgolódó kísérőinek, miféle „messiás” (= Isten által küldött megmentő) ő: Egy egyszerű ember (= „emberfia”, ld. Mk 68), aki azt tartja feladatának, hogy felkutassa és megmentse az elveszetteket (vö. Lk 15,3-4) – ellentétben a zúgolódókkal, akik csak elítélik őket (vö. Mk 66-67, 78).

Jézusnak ez a megnyilatkozása is tisztán tanúskodik *mindenkit* (vö. Mk 147, 528; Mt 5,15), még az „ellenséget” is megmenteni akaró lelkületéről (vö. 513. és 1011. lábj., 4. bek; Mk 683).

¹²⁴³ Ld. 229. lábj. Az 5. és 9. v. régi hagyománya még „Jézus”-ról beszél. – Az „előállt” (*sztatheisz*) szintén lukácsi jellegzetesség (ld. 18,11.40).

¹²⁴⁴ Ez messze meghaladja azt a jótékonykodást, amit a törvénytárgyalók rögzítettek a visszaélések elkerülése érdekében; azok ugyanis az összvagyon 20%-át javasolták első teljesítményként, s aztán az éves jövedelem ugyanilyen százalékát további teljesítményként.

¹²⁴⁵ Az „uram” itt nem krisztológiai cím, hanem udvarias megszólítás (vö. 5,12; 7,6, 13,8; 14,22; 18,41).

¹²⁴⁶ Vö. 1228. lábj. A *szükophantein* ige szó szerinti jelentése azzal a törvénnyel függ össze, amely megtiltotta a füge exportját Attikából: csúszópénz kikényszerítését jelentette azoktól, akik nem akartak lebukni a fügecsempészés miatt; így alakult ki „zsarol” jelentése.

¹²⁴⁷ Ez is jóval felülmúlja a jóvátételi előírásokat, amelyek az okozott kár összegét plusz annak 20%-át szabták meg, s csak állatlopás esetén köteleztek négy-ötszörös megtérítést.

¹²⁴⁸ Íme, így reagálhat egy bűnös a jóság meglepő, és egyáltalán meg nem érdemelt ajánlatára! Zakeus örömmel fogadja az ajánlatot (6. v.), és *az öröm átalakítja őt* – mint azt az embert, aki kincset talált a szántóföldben, vagy azt a kereskedőt, aki egy rendkívüli igazgyöngyre bukkant, és semmilyen árat nem tart soknak, ellenkezőleg, abszolút magától értetődő számára, hogy fontolgtatás nélkül mindent odaadjon érte (Mt 13,44.45-46; ld. még Lk 7,41-43; 7,47; továbbá Mk 580, utolsó előtti bek.). *Örömeben* Zakeus elkezd jóvátenni gaztetteit, sőt elindul a „nem kötelező” *ajándékozás* útján (ld. 1110. lábj.), hogy megmaradhasson a felszabadító jóság világában.

Az evangéliumokban talán ez a legragyogóbb gyakorlati példája annak, hogy a jóság gyakorlásának való igazi elkötelezettség mindig csak *válasza* jóság (az emberi jóságban Isten jóságának) megtapasztalására. A megtérés „Isten országa eljövételének” *következménye* (Mk 1,15) – viszont az is igaz, hogy a megtérés „*hozza létre*” Isten országát (Lk 17,21). Ez nem ellentmondás, hanem csak „az érem két oldala”, ha úgy tetszik: Isten és az ember kapcsolatának dialektikája.